

HAJTÓ ÖDÖN (*1937)

EGYKORI MŰEGYETEMI HALLGATÓ³³

Budapesti családból származom, tehát nem csak én, hanem édesapám és nagyapám is Budapesten született. Mi urbánus környezetből kerültünk ki. Édesapám háziorvos volt, viszonylag korán meghalt. Én a Műegyetemre kerültem tanulni 1956-ban. A szellemi háttér, amit a családomból magammal hoztam, az az, hogy ez a kommunista ideológia, ez az egész marxizmus, amivel tömték a fejünket, ez teljesen téveszme. Már ebben nőttem fel, hogy a szüleimtől, és a barátaitól ezt hallottam, hogy ez nem vezet sehova. Így kerültem a Műegyetemre. Alig kezdődött meg a tanítás...

Ez nagyon érdekes, amit említettél, hogy te már ott, a családban kristályosan látod, hogy téveszme, maga kommunizmus, de ugyanakkor az iskolában meg éppen az ellenkezőjét. A család, a szülők korrigálta ezt a tanult hazugságot?

Igen, a szülők! Értelmiségi családban, négyen voltunk testvérek, sok unoka-testvér, apámék is négyen voltak testvérek, tehát mi hagyományos, nagycsaládi rendszerben nőttünk fel. Polgári értékrendű család volt a miénk.

Az iskolában, az osztálytársakkal, barátokkal beszélgetetek közéleti kérdésekről?

Inkább családi körben. De nagyon szerencsém volt, mert olyan gimnáziumba kerültem Budapesten az ötvenes években, a Vörösmarty Gimnáziumba, ahol a háború előtti régi tanári gárda még megvolt, még nem mentek nyugdíjba. Elő volt nekik írva a marxista-leninista tankönyv oktatása, de a sorok között elmondták, hogy miről van szó, meg olyanokat is tanítottak, ami a tankönyvben nem volt benne. Ezzel is szerencsém volt a gimnáziumban.

---

³³ Az interjút 2015. október 15-én Jancsák Csaba készítette és látta el jegyzetekkel.

Mikor döntötted el, vagy a család mikor döntötte el, hogy a Műegyetemen fogsz tanulni?

Ennek is különleges története van. Édesapámnak volt egy barátja Mistéth Endre³⁴ nevű mérnökember, és a családja, családi barátok voltak. A Mistéth nagyon imponált nekem, példaképem volt. 1948-ban bekerült a Magyar Közösség perbe és életfogytiglanra elítélték. Az ő példája nyomán választottam a mérnöki szakmát, mert ilyen statikai dolgokkal foglalkozott.

Ez nagyon érdekes, hogy tulajdonképp családi minta volt?

A családban az apám is minta volt, mondjuk az öcsém orvos lett ebből kifolyólag, ő ezt választotta, én meg azt.

Mistéth személye esetében melyik volt erősebb mintaadó tényező a számodra: a politikai szerepvállalása, vagy inkább a szakmai, a mérnöki?

Mint szakember. Ez nekem fontos volt, hogy ne eszmei dologgal foglalkozzak.

Mikor kezdődött a Műegyetem?

1956 szeptembere. Akkor voltam elsőéves.

Milyen volt a hangulata az egyetemnek, az egyetemi hétköznapiaknak?

Jó volt a mikroklímája, sok hozzám hasonló ember került be az évfolyamra, nem volt ott ezzel probléma. Nyilván megvoltak közöttünk is a besúgóok. Voltak az értelmiségi, urbánus származású gyerekek, és volt nagyon sok vidéki, akiket én úgy hívok, hogy az első generációs értelmiségi. Az első generációs értelmiségnek

---

³⁴ Mistéth Endre (1912–2006) Széchenyi-díjas magyar hidépítő mérnök, miniszter. Mistéth Endre 1945. november 23-án a Kisgazdapárt tagjaként lett államtitkár az ipari minisztériumban. 1946. július 21-től újjáépítési miniszter volt, október 12-étől építési és közmunkaügyi miniszter. 1947-ben a Magyar Közösség elleni koncepció perben koholt vádak alapján börtönbüntetésre ítélték. 1955 tavaszán szabadult. Bővebben: Szekér Nóra: A Magyar Közösség története. PhD értekezés. PPKÉ, 2009 Interneten itt: <http://mek.oszk.hu/08400/08480/08480.pdf>

a nagy része levált: a fele nem bírta a városi stílust, meg a megterhelést, ami az egyetemi tanulmányokkal megy. De akinek tehetsége volt, az nagyon szépen beilleszkedett az értelmiségbe. Nagyon sok kedves emlékem van az első generációs értelmiségről, volt olyan, aki libapásztorként kezdte gyerekkorában, és aztán a végén adjunktusként végezte. Nagyon imponálók ezek a pályafutások nekem. Értelmiségi körből jöve nekem sokkal könnyebb dolgom volt.

A Műegyetem a tanári karát hogyan tudnád leírni?

Nagy szerencse, a tanári karban jellemzően a régi, nagy professzorok még megvoltak. A második világháború előtti értelmiség még uralta a szakmát. Az új értelmiség, ami a proletáriátusból, a munkásosztályból kinő, az még nem nőtt annyira ki. A régi professzorok azok még rendesen működtek. A végére ugrok, hogy miért volt ez jó. 1957-ben, az elszámoltatáskor, hogy ki vett részt az ellenforradalomban és mit csinált, közülünk egy csomó embert, hallgatót és tanárt is meghurcoltak emiatt, hogy mit csinált. Ezekre pert indítottak, bíróság elé állították, és elítélték őket, mint a Kiss Tamást is Szegeden, X év börtönbüntetésre, és ezek a tanárok óriási, nagy, tisztességes mentőakciókat indítottak minden egyes hallgató és tanártársuk iránt, állandóan védőügyvédeket fogadtak, fűhöz-fához szaladgáltak. Nagy mentőakciók voltak a Műegyetem táján az 56 utáni büntetéseknél.

Mondanál neveket az oktatói karból, akik meghatározóak voltak a számodra?

Vásárhelyi Boldizsár, Széchy Károly alagút építési professzor, Papp Ferenc geológus professzor.

Szakmailag és emberileg is példamutatók voltak?

Igen, ez megint a XXI. századi dolgok, én, mint hallgató, ezeket a professzorokat családilag is ismertem, legalábbis tudtam, hogy ez ennek a profnak a gyereke, annak a lánya, ennek a felesége. Ezek az emberek transzparenszek voltak, etikailag és erkölcsileg nem volt takargatnivalójuk, nem a harmadik házasságukban az új feleség örökölt gyerekeit nevelték, hanem mindenki egy tisztességes polgári házasságban élt, nevelkedett és polgári szemléletet vallott.

Ez egyfajta mintaadás is volt akkor?

Igen. Én mérnök vagyok, a nevelésbe beleértem, hogy etalonnak is kell lennie, akit nevelnek, kell lenni egy mintának előtte, amit követni kell, amit ő lemásol, amilyen szeretne lenni. De most a társadalomban a házasságkötések száma meredeken zuhan, a válások száma meredeken nő, nincsenek normális emberi kapcsolatok, a nagyméretű családok zsugorodnak, egyre kisebb méretű a család.

A billegő lábú asztalon nehéz verset írni – mondta Illyés, ha jól idézem.

Valami ilyesmi. Ami miatt ez az egész eszembe jutott, hogy a közoktatási törvényt átnevezték köznevelési törvénynek. De a nevelés az száz évvel ezelőtt nem közfeladat volt. A köz szócska közmű, középület, köziskola, a köz szó azt jelenti, hogy azt a feladatot odaadjuk az államnak, mint a közösséget képviselő szervezetnek. De a nevelés hagyományosan nem lehet közfeladat. Akkor lehetne, ha, mert ugye van a közoktatásban közalkalmazottak, meg köztisztviselők dolgoznak. A közalkalmazottak, az rendben van, de egy „köznevelőt” nem lehet nyomtatott tesztlapon levizsgáztatni, hogy alkalmas-e. Az egyszerűen etikailag, erkölcsileg megállja-e a helyét úgy, hogy kiállítsuk a többiek elé úgy, hogy magyarázza el, mi az erkölcs, a morál, a tisztességes viselkedés, felelősség vállalás, konfliktus kezelés, és így tovább. Miért toljuk rá az államra ezt a feladatot? Mert a házasságkötések a béka feneké alá lecsökkentek. És nem csak a család vesztette el a nevelő funkcióját, és az egyház is. Az én gyerekkoromban még volt hittan óra, meg el kellett menni a misére, és még ha valamit rosszul csináltam, akkor nem csak a szüleim fegyelmeztettek meg, hanem még a pap is. Ma az elvált szülők, az egyik a nője, a másik a pasija után szaladgál, ez így nem működik.

Az az igazság, hogy én nagyon fontosnak tartom azt, amit mondasz, hogy van oktatás is, nevelés is. Visszatérve 56-ra, én picit ezekben az interjúkban az kristályosodott ki előttem, hogy generációkon át ívelnek ezek az értékek. Vagy a családi értékek, vagy az egyetemiek, az oktatók, és a hallgatók, és aztán egyik generáció a másiktól kapja meg. Ödön Bátyám, te vagy éppen az egyik motorja az 1956-ra való visszaemlékezésnek a Műegyetemen. Mondjuk a fáklyának, ma már viszik tovább a generációk, a hallgatói önkormányzatok, stb. De a generációk együttműködése, párbeszéde fontos...

Itt el kell mondanom, hogy ezt a Műegyetemen október 22-ét a rendszerváltás óta mindig megünnepeljük, vagy összejövünk. Hogy ez ünneplés, vagy emlékezés,

nem tudom elhatárolni. 90-ben volt az első, tehát most már a 26. ilyen rendezvényre készülünk. De az első 10-15 rendezvényt még nem én rendeztem. Ezt az egész feladatot, amibe most vagyok, ezt 2006-ban örököltem meg az elődeimtől. Előttem Mécs Imre, Szabó Iván, meg egyéb 56-osok, akik börtönben voltak, meg 56-ban aktívan szerepet vállaltak, ők vitték hátukon ezt az ünnepséget. Csak ezek szépen sorban meghaltak és 2006-ban mondták azt nekem, hogy te még fiatal vagy, még csak elsős voltál, akkor csináld te! Hogy miért engem szúrtak ki? Azért, mert a rendszerváltáskor a Magyar Mérnöki Kamara alapító tagja lettem. A Mérnöki Kamarát azt 1945-ben betiltották, mert a háború előtt is létezett. A Mérnöki Kamara, az szakmai, érdekképviselői, hivatásrendi szervezet. A mérnökséget nem is szakmának, hanem hivatásnak tekintettük. Ezt a régi mintára, 1989-ben ezt újra alakítottuk, és 12 évig vittem ezt a hátamon. Ma is van. Barsiné Pataky Etelka az utódom. De aztán ahogy öregedtem elköszöntem az elnökségtől, mert rettentő megfeszített munkával járt, rengeteg megjelenéssel, és ezt nem lehet győzni. 2006 óta én viszem azt, hogy a Műegyetemen meglegyen az ünnepség, és legyenek szereplők és állandóan frissüljön az évfolyamnénvsor. Tulajdonképp egy évfolyamfelelős funkciót is betöltök, mert kezdetben 2-3 ezer nevem volt, ma már csak 5-6 száz nevem van otthon, a táblázatban, akik 56-ban, a Műegyetemen ott voltak.

Visszatérve 56-hoz... 1956. október 22-én a Műegyetemisták csatlakoztak a szegedi követelésekhez és a MEFESZ-hez, és ők is megalakították az egyetemi MEFESZ szervezetüket.

1-2 ezer között lehetett, de folyamatosan változott a létszám, közben én is elszaladtam vacsorázni. Igen, ez az a szellemi háttér, amiért sok ember képes volt fegyvert fogni, és tudatosan vállalni az életveszélyt. Vagy akár az élete áldozását is, hogy tovább vigye a harcot, mert a Rádió nem olvasta be, akkor elkezdtek ott löni, aztán később már máshol is lőttek, aztán a Kilián laktanyánál.

Felidézned ezt a 22-i nagygyűlést a Műegyetemen? Ez hogyan szerveződött tulajdonképpen, hogy nézett ki?

Ez úgy jött létre, hogy volt a szegedi, 16-án volt, és Budapesten a gépész kari kolégiumban is volt egy gyűlés 19-én, ahol elkezdtek pontok szerveződni. Ebből a szerveződések közül a kommunista vezetés, a diktatúra megtestesítő emberei leszűrték azt a tapasztalatot, hogy ezeknek nagyon kinyílt a csipájuk, most már valahogy

közé kell vágni a dolognak. Ezért ők kezdték szervezni ezt a bizonyos hétfői rendezvényt. Ők el is kezdték a szöveget, de beléjük lett fojtva a szó. Ha megnézzük a megfogalmazott pontokat, ebben semmi olyan nincsen, hogy az egyetemisták maguknak valami kiváltságokat, valami többlet kaját, vagy valami többlet pénzt akarnának. Itt össznépi követelések maradtak, tehát sikerült így ezt megfogalmazni. Elindult ezen: a diákkövetelések, diákszociális kérdések, és országpolitikai kérdésekről lett szó! Most 2015 van, és ez Magyarországra vonatkozó követelések és pontok, és hirtelen elgondolkoztam, beszélgettem itt a fiúkkal (a saját korosztályomat értem ez alatt), hogy ha ma kéne ilyet fogalmazni, most már nem lehet országon belül gondolkodni. Még nekünk még Európa is kicsi. Nézve a mostani globális helyzetet. Ha a mai diákok próbálnának valami ilyet összeírni, globális kérdésekben kéne gondolkodni, abból kéne kiindulni. Itt nem elég a klímavédelemmel, vagy az energiagazdálkodással foglalkozni, hanem igenis demográfiai kérdésekkel kell foglalkozni, hogy mi lesz azokkal az emberekkel, akik ahol születtek, azon a föld élhetetlenné vált, és nem tudnak megélni.

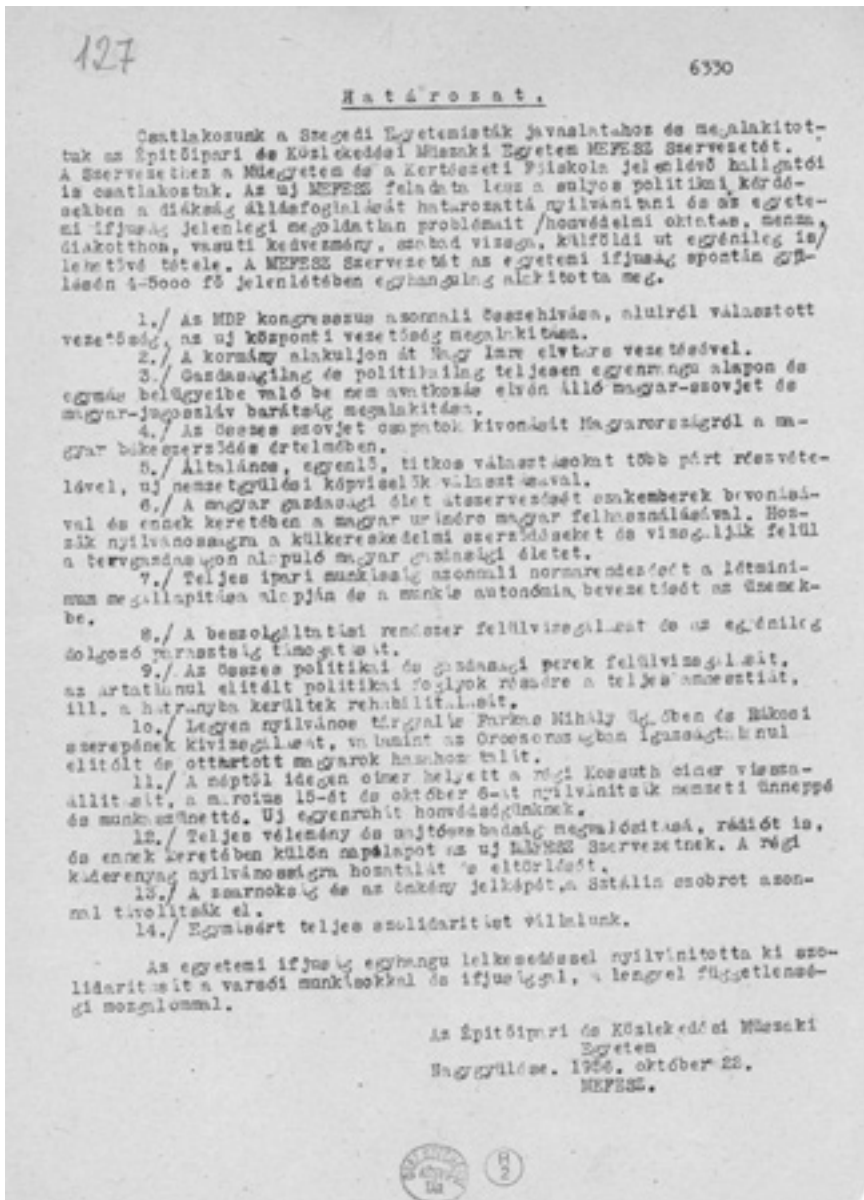
A forradalmasodásnak a folyamatát azt hogyan képzeljük el? Először vannak a tanulmányi követelések, és valaki azt mondja, hogy most ezt hagyjuk, mert van valami fontosabb?

Igen. Akkor a Kiss Tamás mondta, hogy a MEFESZ-t alakítsunk. Azt, hogy az oroszok menjenek haza, azt egy dadogós gyerek mondta, Péntek Györgynek hívták, már meghalt. Az október 22-i rendezvéynél délután 3 kor kezdtük, este 11-kor fejeztük be a listával. Nagyon óvatos lépésekkel mentünk előre, és hát hátra-hátra néztünk, hogy jönnek-e már be a terembe ÁVO-sok, és már lőnek-e az utcán. Azért ez benne volt végig a levegőben, hogy meddig lehet feszíteni a húrt, mikor fog esetleg elszakadni. Szép lassan mentünk előre, picit néha visszakoztunk, mert amikor azt mondták, hogy az oroszok hazamenetelét nem lehet belevenni a pontokba, akkor visszaléptünk, de mégis bele vesszük, akkor megint hátranéztünk, még mindig nem jöttek a rendőrök, az ÁVO-sok.

Ez közfelkiáltással vagy kézzel a levegőbe kerül elfogadásra?

Közfelkiáltással. A hangulatból. Sajnos sem írott jegyzőkönyv nem készült, se film, se magnó felvételt sem, ezt visszaemlékezők mondják, de a szakirodalomban,

ha visszaolvassuk a visszaemlékezést, mindenki picit mást emel ki, másra emlékezik.

A Műegyetemi 14. pont stencilnyomata (1956. október 22.)

Akkor átlengte a hétköznapokat, hogy ez a BHÖ I/I, amivel később sokakat megvádoltak, hogy állam elleni szervezkedés? Ez tudott volt, hogy vékony a határvonal a bűncselekmény és a „szabad egyesülési jog” között?

Ezt tudtuk, persze. Mert ez előző években éjszaka a fekete autó ilyenért rengeteg embert elvitt. Ez közbeszéd tárgya volt, hogy XY-t elvitték, miért? Mert meggyanúsították államellenes szervezkedéssel és ezt a paragrafust húzták rá. Na de ez a ráhúzás ez teljesen koncepciós volt, mert az illetőnek nem kellett szervezkedni, meg ilyet csinálni, csak épp útban volt valakinek, és azt mondták rá, hogy szervezkedettél, aztán addig verték, amíg be nem vallotta.

Ezeket a visszaemlékezéseket olvasva nekem úgy tűnik, hogy a Műegyetemen tulajdonképpen maga a szervezet megalakítása kevésbé volt fontos esemény, mint a követelések megfogalmazása. Mert pl. korábban Szegeden 16-tól 20-ig három napot, illetve először 10-e és 16-a között egy hetet, aztán a három napot, maga a szervezet kereteivel és az SZMSZ-szel foglalkoznak, azért mert ez az alakulás időszaka, de részben 16-án is és október 20-án már súlypontilag a követeléseken van a hangsúly Szegeden. Milyen emlékeid vannak, hogy 22-én a MEFESZ-hez való csatlakozás és követelések milyen dinamikát adtak a gyűlésnek?

A csatlakozáson, igen, azon gyorsan túlestünk, pikk-pakk megalakítottuk és rendben van. Ami nagyon eltér a mai demokratikus rendszertől, a mai törvény úgy szól, ha 10 ember összejön, és aláír egy jelenléti ívet, és egy megalapítási nyilatkozatot, azt be lehet adni a bírósághoz, és azt, mint egyesületet bejegyzik, hogy megalakítottuk a saját egyesületünket. Máris be van jegyezve a bíróságra és teljesen jogszerű. A diktatúrában mindenféle egyesület, szervezet alakítása állami monopólium volt. Csak a párt által jóváhagyott dolgok mentén alakulhatott úgy vállalat, vállalkozás, egyesület, szövetség, bármi. Ezt mondta a jog. Ez volt a rendszerváltás kori nagy fordulat, amit megelőzött, ha jól emlékszem 1987-ben vagy 88-ban már, hogy KFT-ket lehet alapítani! Ez is már egy fellélegzés volt. A nyolcvanas évek előtti életemet leéltem mérnöki pályámon, műszaki dolgokkal foglalkoztam, de mindig csak alkalmazotti státuszban. Hiába voltam fejlesztőmérnök, vagy egyéb mérnök, mindig csak közalkalmazotti státuszban voltam, mindig ugyan azt a közalkalmazotti fizetést kaptam, mint a többi állami alkalmazott, a vállalkozási haszon ismeretlen fogalom volt. Tehát az egyetemi szervezkedés: innentől jött az, hogy MEFESZ-t sem lehetett előtte szervezni. Azt mondták,

hogy egy ifjúsági szervezet van, a kommunista ifjúsági, kommunista teológiára alapult ifjúsági szervezet, a DISZ, és csend! És akkor talán ott ösztönözték, hogy mindenki lépjen át az újba. 1956 eredménye, hogy a régi DISZ, amit a Rákosi alapított, megszűnt, azt követte 1957-ben a KISZ, és akkor jöttek, hogy abba tessek most belépni. Én meg nem léptem be, de nem csak én, hanem a magamfajta többsége sem. Ezen prüszköltek is, hogy nem vagyunk tagok. Ennyiben lazult a korszak...

A MEFESZ a Műegyetemen a 23-a után feloldódik a forradalomban?

A leglelkesebb tagok, Mécs Imre, meg Szabó Iván meg hasonlók még januárig működtették, aztán akkor letartóztatták őket. Akkor mondták, hogy most aztán elég volt.

Tehát a szervezet működött...

A forradalom alatt a Nemzetőrség. Amikor a fegyvert le kellett tenni, és mindenki elásta, eldugta a fegyvert, mindenki ahol tudott, megszabadult tőle, akkor jött a Kádár-rendszer. Akkor még működtették tovább a MEFESZ szervezetet, meg a munkástanácsokat, munkástanácsok még működtek talán januárig. Aztán Kádárék amikor azt érezték, hogy megerősödtek, akkor ezeket is beszüntették. De van olyan egyetemi társam is, akit a Szovjetunióba vittek. Pál Tamás.

Ő nemzetőr volt? Milyen okkal vitték el?

Ezt vissza kéne keresnem. A nemzetőrségben való lét az nem volt ritka, de ezek elég ártalmatlan dolgok voltak, mert aki a nemzetőrséget szervezte, meg az egész forradalmi másnapi kivonulást, az a honvédelmi tanszék vezetője volt, Marián István nevű alezredes. A Marián szerzett – ha igazak az elbeszélések – a Kopácsitól, a budapesti rendőrkapitánytól 100 ilyen dobtáras géppisztolyt, ebből szervezték a nemzetőrséget. De ott több száz gyerek szeretett volna pillanatok alatt nemzetőr lenni, még fegyver sem jutott mindenkinek. Akinek aztán fegyver jutott, a Marián elrendezte, hogy gyerekek, életetek az fontos, ti nem mehettek a csatába, ahol nagyon lőnek, hanem elosztotta őket a városba őrző feladatra. Ki kellett menni, hogy a párt székházakat, a szakszervezeti székházat, vagy az ÁVO-s laktanyát, ugye a forradalom ilyen lincselés jelleggel nehogy szétszedje,

mert jön az új rendszer, jön az új bíróság, és majd a bírósággal felelősségre lesznek vonva, el lesznek ítélve. Tehát a mérnökök főleg ezt csinálták, hogy kiosztottak nekik ilyen objektumokat, és éjjel-nappal, váltással őrseget szerveztek. Ez a műegyetemi, felfegyverzett nemzetőrség, ez is főleg Budán, Buda volt az ő területük. Én nem vettem részt benne, nem jutott fegyver, mire én bementem. Én Pesten laktam, ott folyton lövöldöztek, nem volt olyan egyszerű elmenni a Műegyetemre sem.

Később a forradalom után vagy a hatvanas, hetvenes években volt-e valami megtorlás, retorzió?

Nem, de hogy mondják? Csak szagom volt. A személyi anyagban benne volt, hogy kispolgári klerikális nézeteket vallok, de benne volt az is, hogy a forradalmi harcban nem vettem részt. De viszont ez a polgári attitűd megakadályozta azt is, hogy az egyetemen tanítsak, meg egy munkahelyről is később eltávolítottak, később voltam egy helyen építésvezető, három-négy évig ott dolgoztam, de aztán tán így a baráti asztalnál, vagy a munkaidő utáni beszélgetésnél szidtam a rendszert, és ott aki besúgó volt, az jelentést tett, hogy nem vagyok híve a szocializmusnak, és közölte a pártbizottság, hogy most nagyon húzzam össze magam, mert többet nem lesz ellenforradalom.

Nagy idők tanújaként meg lehet fogalmazni a jövő történelem tanárainak, a jövő ifjúságának mik 1956 legfontosabb értékei, átadandó, vagy megőrzendő üzenetei?

Ez életük legnagyobb élménye azoknak, akik ezt átéltük, karizmatikus élményként őrizzük magunkban. Ami nagyon fontos ebben a forradalomban, hogy ez egy diákok által összerakott forradalom is volt, nem parasztlázadás, nem proletárforradalom, nem katonai hatalom átvétel, hanem ezt a magyar diákság rakta össze. Nem a Műegyetemnek, nem nekem. Ezt az összmagyar diákságnak ma is érezni kéne, hogy egyszer az ő előd-diákjaik egyszer azért végrehajtottak olyasmit, amire az egész világ felfigyelt, és ami ennek a kommunista ideológia vesztének nagyon komoly elő-eszméje volt. Ez egy tény, és a hallgatók javára lehet írni. Ennek az erkölcsi tanulságából a mostaniaknak is kéne meríteni.

Helyében van 1956 a mi emlékezetünkben? Méltó helyén van ma Magyarországon?

Nincs a helyén. Március 15-ét már nagyon kibeszéltük, a tanácsköztársaságot megint nagyon nem beszéltük ki, az ávósokat megint nem nagyon, hogy az ötvenes évek diktatúrája mi volt. Ez az 56-ot se nagyon beszéltük meg. Ez még hátravan. Több színdarab legyen ebben a témában, vagy könyv! Emlékező könyveket rengeteget írtak. A Műegyetemen készül az, hogy ilyen videófelvételes beszélgetéseket tegyünk fel az egyetem honlapjára, ahol az egykori szemtanúk mondják el, mi történt az egyetemen egykor, mert a mostani hallgatóknak hiába mondjuk, hogy olvasd el ezt vagy azt. Ha az interneten tudjuk közölni, vagy kommunikálni, akkor valami megmozdul bennük. A műegyetemi ünnepségen, október 22-én a mai hallgatóság nincs ott, csak az öregek. Ellentétben a szegedivel. Holnap megyek a szegedi ünnepségre. Ott a teremben zömével hallgatók lesznek, nem az akkori, most már öreg fiúk. Nem úgy, mint a Műegyetemen: ott is tele a terem, de az átlag életkor nyolcvan év.

A magyar nemzet számára, a hétköznapi emberek számára, a politika számára helyén van ez?

Igen, de arra jött, hogy a szabadságjogokat kivívjuk, hogy a többpárti rendszert kivívjuk. Ami ott megfogalmazódott, az ma már teljesült. Ma már a mai szabadságban élő embert ezek nem feszítik. Ma már nekem nem kell félni, hogy éjjel elvisznek.

Akkor lehet mondani, hogy nem csak a Nagy Imre kormánynak, hanem a rendszerváltásnak is a programja volt az 1956-os követelés-csokor.

Igen, a rendszerváltásnak is. Sőt, rendszerváltáskor még így is volt. Az Antall kormány indulási idejében számtalanszor mondták, hogy ami 56-ban nem sikerült, 89-ben ennek neki rugaszkodunk és megvalósítjuk. Erre mondtam, hogy nekünk most már más. Világpolitikai követelésekkel kell előállnunk, vagy valami egész más természetű szabadságjogok kellene. De ezek nem csak szabadságjogok: közerkölcs, közetika.

Azért nagyon érdekes, amit itt említettél, mert az 56-os egyetemisták követelései világpolitikai jelentőségűek voltak, hiszen az orosz csapatok Magyarországról való kivonásának követelése az nem csak magyarországi dimenzió volt, hanem ez volt az első szög a Szovjetunió széthullásában...

Magyarországon nem lehetett úgy követelni, hogy Németországból, Csehországból, meg Lengyelországból meg még ki tudja, honnan vonják ki az orosz csapatokat, inkább Magyarországról beszéltünk. Kivéve a lengyeleket, de még nem beszéltünk itt az egyenlő kapcsolat dolgokról. Nyáron, még Poznanban volt munkásfelkelés, de azok munkások, nem diákok voltak. Poznanira bementek az orosz tankok, lőttek a tömegbe és sok halott lett, aztán elcsendesedtek. Akkor ez az október 20-21-22-i napokban jött Brassóba ugyan ez az engedetlenkedés, hogy sztrájkolni kezdtek, a munkások tüntettek. Az október 22-i budapesti Műegyetemi diák nagygyűlésen, ami délután 3-tól este 11-ig tartott, egyszer csak megjelent a Kiss Tamás Szegedről és akkor felhívott minket a MEFESZ-re, és pikk-pakk, azonnal meg lett alapítva és el lett fogadva a Műegyetem MEFESZ szövetsége. Ugyan így később ehhez képest időben eltolva a Szilágyi szólalt fel, aki levelező hallgató volt, hogy ő akkor jött be az egyetemre, most kapott értesítést, vagy hallotta a rádióban, vagy nem tudom, honnan szedte az értesítést, hogy Lengyelországban helyzet van. Ott is lázongtak, és kérték, hogy a kommunista vezetést menesszék, és jöjjön egy reform vezető, teljesen hasonló módon, mint ahogy mi is követeltük a Rákosi-Gerő menesztését, és a Nagy Imre, reformistább embert követeltük. Nem azért, mert ő nem volt kommunista, hanem tőle reméltük, hogy levezényel egy ilyen katartikus átalakulást. A lengyelek ugyan ezt az átalakulást egy Gomulka nevű embertől várták. Azzal a hírrel jött a Szilágyi József, hogy Varsóban a várost körülvették a szovjet tankok és csapatok, és ott rövidesen rommá löhetik a várost, ha nem hagyják abba. Lengyelország abban a pillanatban elcsendesedett, mert a kommunista vezetők hátraléptek, és a tömeg megtette Gomulkát vezetőnek, akkor ők ezt megoldották. De nálunk ugyan ilyen követelésnél a Nagy Imrét nem voltak hajlandók előre engedni, a Gerő-féle klikk, aki hatalmon volt, nem volt hajlandó hátra lépni, ezért aztán ez eléggé elmérgesedett. Ehhez mi annyit tudtunk mi hozzátenni, akkor, amikor a hírt megkaptuk, akkor fogalmazódott meg ez, hogy menjünk tüntetni, de ne essünk bele abba a hibába, hogy akkor már beszéltük, hogy a törvénykönyvben az van, hogy a szocialista rendszer megdöntésére irányuló szervezkedést elkerüljük. Akkor jött ez az ötlet, hogy szolidaritás tüntetés van, tehát nem a szocialista rendszert akarjuk megdönteni, hanem a lengyel munkásokkal szolidaritást vállalunk, akik a trónra emelték a Gomulkát. Ezt a tüntetést is másnap egy darabig betiltották, aztán engedték, majd megint betiltották. A lényeg az, hogy először nem akarták engedni, a Belügyminisztériumtól meg kellett szerezni az útvonal engedélyt, hogy itt most egy felvonulást rendezünk. Némi huzavona

után sikerült engedélyt szerezni, mert ha anélkül kivonulunk, akkor – a Marián katonai vezetője az egyetemnek, az állandóan mondta, hogy gyerekek, ha ti ide kimentek, engedély nélkül elindultok a Gellért térre, akkor – a Gellértnél szitává lőnek rögtön mindenkit. Teljesen jogosan, mert akkor ugye ez egy engedélyzetlen tüntetés, és ez így bűncselekménynek minősül. Sikerült engedélyt szerezni és ugye elindultunk a Kossuth térre. De mikor ennek híre ment, akkor nem csak az a Budapesten tanuló 30-50 ezer diákról volt szó, hanem lassan vége lett a munkaidőnek, mindenki lassan kijött a munkahelyről, és egész Budapest odacsődült. A követelésekből 23-án egyetlenegy megvalósult, az, hogy bontsák le a Sztálin szobrot. Az önhatalmúlag akkor megtörtént, hogy a Sztálin szobrot eltávolította egy csapat. Én elmentem a Bem szoborhoz, a Kossuth térre, és ott addig álltam és tüntettem, míg a Nagy Imre ki nem jött, és el nem kezdett beszélni, aztán amikor a Nagy Imre megnyugtatott mindenkit, akkor mondtuk, hogy most már Nagy Imre majd megoldja, hogy bekerüljön a hatalomba, vagy nem oldja meg, ez már akkor este, éjjel nem derült ki, ez már késő este volt. A Rádió felé jutottam hazafelé, de akkor már ott akkora lövöldözés volt, hogy felismerhetetlen volt, hogy ki lő kire és honnan. Akkor a magyar katonaságot vezényelték ki a Kossuth tér közelébe a Kálvin térre, és akkor ezek ott magyar katonai alakulat, teherautók álltak meg katonákkal, fegyverrel, hogy küldték őket rendet csinálni. Szegény katonák, ők magyar sorkatonák voltak, nem Ávó-sok, kérdezték, hogy most mit csináljanak, mondták a katonák, hogy ha valaki akar menni a nagy lövöldözés közepébe, akkor odaadja a fegyverét, mindent odaadok. Otthon meg hogy számolsz el? Majd megmondom, hogy a csőcselék elrabolta, mindent elvittek. Én nem voltam katona, nem tudtam lőni, még fiatal voltam. Előnyben voltak azok az egyetemisták vagy nem egyetemisták, akik már túlvoltak a katonai szolgálaton, és tudták, hogy kell lőni.

Végezetül egy szegedi fiatalemberről, illetve az ő tragikus haláláról szeretnék kérdezni, Danner Jánosról.

Marián István volt a katonai vezető [a műegyetemi nemzetőrségnél]. A Danner november elsején halt meg úgy, hogy ő a városban volt a Marián nevében valami ügyet intézni, és az egyetemi szolgálati autójával ment a városba, és hozta vissza, és amikor visszaértek az egyetem épülete elé, és kiszálltak az egyetemisták, akkor letről, a Duna-part felől (mert odané az egyetem főépülete) sorozatlóvést adtak le. Egyedül ő halt meg. A sofőr, meg aki még utazott, azok lehasaltak

gyorsan az autó mögé, azok megúszták, de a Dannert ott lőtték le. A mai napig nincs meg a tettes. A Farkasréti temetőben van eltemetve, minden évben október 23-án délelőtt 12-kor ott szoktunk találkozni, hogy virágot vigyünk néhány '56-osnak a sírjára, többek között Danneréra is.

Danner János (1929–1956)

A MAGYAR EGYETEMISTÁK ÉS FŐISKOLÁSOK SZÖVETSÉGE (1956)

Életútinterjúk tükrében

Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta
Jancsák Csaba

BELVEDERE

2016, Szeged

*A kötet megjelenését
az 1956-os forradalom és szabadságharc
60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatta.*

Borítóterv
Majzik Andrea

ISBN 978-615-5372-65-0 (print)

ISBN 978-615-5372-67-4 (online PDF)

ISSN 1587-2963

© Jancsák Csaba, szerkesztő, 2016

© Belvedere Meridionale, kiadó, 2016

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

TARTALOM

Az 1956-os Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (MEFESZ) – életútinterjúk tükrében (Jancsák Csaba)	7
Ambrus János (*1936)	13
Aszalós János (1931–2016).....	33
Bujdosó Alpár (*1935).....	57
Csete Iván (*1936).....	75
Hajtó Ödön (*1937)	99
Hámori Károly (*1937).....	113
Horváth Tamás (*1940).....	129
Kiss Tamás (*1934)	149
Pusztai Éva (*1936).....	181
Tóth Imre (*1934).....	205
A kötet lábjegyzeteihez felhasznált irodalom	225

**Az életútinterjú digitális
online megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
támogatta
2017-ben.**

